

Skellefteå museum

Ske mus dnr 61/2006
Lst dnr 432-4790-2006

Byggnadsantikvarisk slutrapport
Ommålning, Finnfors g:a kraftstation
Skellefteå kommun, Västerbottens län

Skellefteå museum 2007
Pernilla Lindström

Innehållsförteckning

INLEDNING

2

Kort sammanfattning
Objekt
Kulturhistorisk status
Fastighetsägare

ALLMÄN ORIENTERING

3

Byggnadshistorik
Byggnadsbeskrivning
Miljösammanhang
Kulturhistorisk värdering
Tidigare dokumentationer/källor

ÅTGÄRDER OCH GENOMFÖRANDE

5

Bakgrund
Tillstånd
Aktuella åtgärder
Handlingar
Beskrivning före åtgärd
Utförda arbeten
Tidsperiod
Använda material
Kulörer
Entreprenör

ANTIKNVARISK MEDVERKAN OCH KONTROLL

7

Kontrollant/besiktningar
Kommentarer till arbetet
Fotodokumentation
Rapport

Bilagor: Brev till Sandå måleri från Skellefteå museum, bil 1
 Länsstyrelsens tillstånd, bil 2
 Anteckningar från antikvarisk kontroll, bil 3

INLEDNING

Kort sammanfattning

Byggnadsminnet Finnfors gamla kraftstation har under sommaren 2007 varit föremål för byggnadsvård. Åtgärderna har avsett bättringsmålning av skadade väggpartier in- och utvändigt.

Objekt

Finnfors kraftstation
Granfors 1:8, Finnforsfallet
Skellefteå socken och kommun

Kulturhistorisk status

Länsstyrelsen Västerbotten byggnadsminnesförklarade Finnfors gamla kraftstation 1983 i enlighet med Kulturminneslagen 3 kap. Byggnadsminnesförklaringen omfattar inte tillbyggnaden från 1934-35.

Skyddsföreskrifterna innebär att de skyddade delarna av byggnaden inte får rivas eller flyttas, till det yttre byggas om eller på annat sätt förändras samt att sådana åtgärder som medför ingrepp i befintlig rumsindelning eller stomme inte får vidtas. Ändring av eller ingrepp i fast inredning och fast teknisk utrustning får inte heller göras.

Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Samråd i vård- och underhållsfrågor skall ske med Länsstyrelsen.

Kraftstationen är i detaljplan från 1981 markerad med JQ - industri, kulturresevat. Finnforsfallet är utvärderat i Skellefteå kommuns Kulturmiljöprogram från 2006 och kraftstationen är där utpekad som kulturhistoriskt värdefull.

Fastighetsägare

Stiftelsen Finnfors kraftverksmuseum
Skellefteå Kraft
931 80 Skellefteå
Representant för Museistiftelsen: Hans Bertil Bergkvist
Representant för Skellefteå Kraft: Rönnevall

ALLMÄN ORIENTERING

Byggnadshistorik

1906 beslutade stadsfullmäktige i Skellefteå att köpa in en falldel i Finnforsen, Skellefte älv, för att uppföra kommunens första kraftstation för att förse den expanderande industrin, framförallt trämassefabrikerna i Örviken och Ytterstfors, och Skellefteå stad med elektricitet. Stationen togs i bruk 1908 och ritades av arkitekten Axel R. Bergman som var flitigt anlitad inom kraftverksindustrin och som ritade ett femtontal stationer mellan 1905-20.

1912 gjordes den första utbyggnaden av stationen och 1934-35 gjordes ännu en utbyggnad, sannolikt ritad av arkitekten Osvald Almqvist. Stationen blev i och med utbyggnaden den största norr om Ljungan. 1956 togs en ny kraftstation i bruk i Finnfors och den gamla lades då ner. 1985 invigdes Finnforsens kraftverksmuseum i byggnaden.

Bild 1. Finnfors kraftstation fotograferad omkring 1910.

Byggnadsbeskrivning

Finnfors gamla kraftstation är utformad i en raffinerad centraleuropeisk wienerjugendstil. På nedströmsfasaden valde arkitekten att placera en serie höga och smala fönster, grupperade tre och tre vid varje maskinaggregat. Tillbyggnaden är utförd i funkisstil.

Bild 2. Kraftstationen sedd från vattnet. Foto: Skellefteå kommun.

Miljösammanhang

I anslutning till kraftstationen i Finnfors uppfördes arbetarbostäder utformade i jugendstil liksom stationen. I Skellefteå kommuns Kulturmiljöprogram är förutom kraftstationen även skolbyggnaden, smedjan, fyra maskinistbostäder och en bod i Finnforsfallet utpekade som kulturhistoriskt värdefulla. Alldeles vid stationen finns en bro i fackverk av stål som byggdes 1927.

Kulturhistorisk värdering

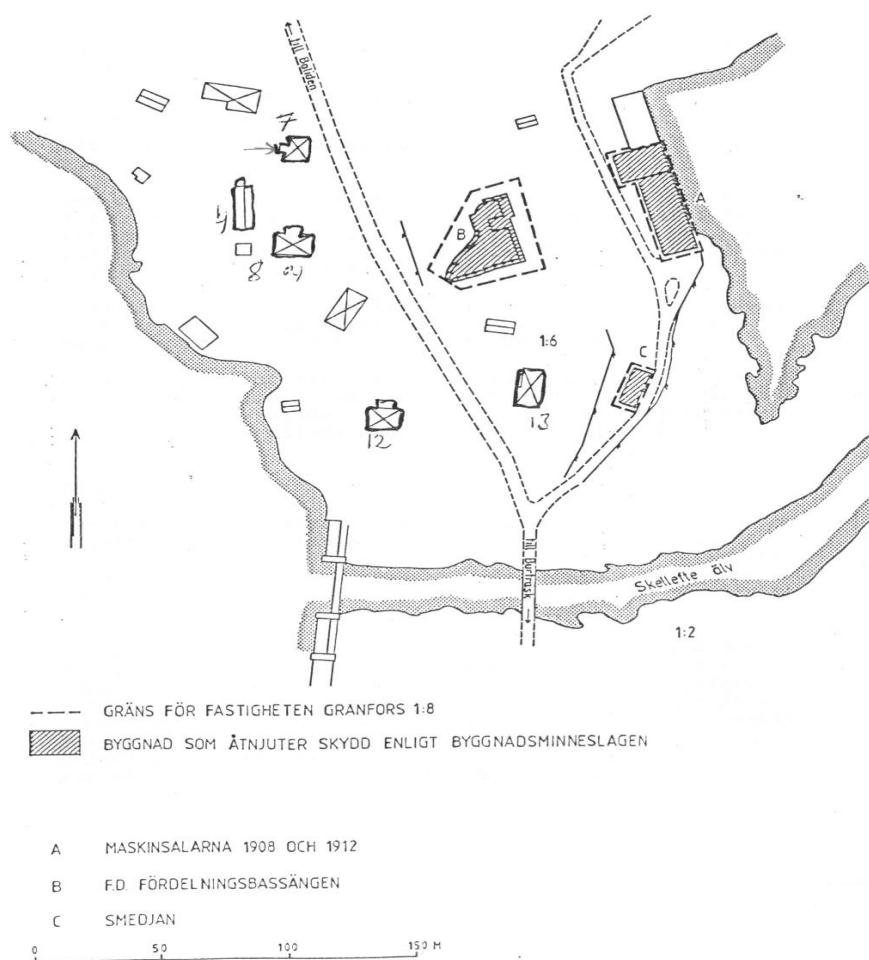
Kraftstationen i Finnfors är den bäst bevarade station som ritats av Bergman. Den är välbevarad både exteriört och interiört och innehåller idag fem generatorer med kringutrustning för underhåll och service.

Tidigare dokumentation/källor

Länsstyrelsen Västerbottens län, Byggnadsminnesförklaring, 1983-03-11 dnr 11.392-645-82

Skellefteå kommun, Kulturmiljöprogram för Skellefteå kommun, 2006

BYGGNADSMINNESFÖRKLARING AV
FINNFORS GAMLA KRAFTSTATION
PÅ FASTIGHETEN GRANFORS 1:8
I SKELLEFTEÅ KOMMUN

Karta 1. Karta över Finnfors kraftstationsområde. Den aktuella byggnaden är nr. A på kartan.

ÅTGÄRDER OCH GENOMFÖRANDE

Bakgrund

Inför kraftverkets 100-årsjubileum ville museistiftelsen målningsbättra diverse ytor, företrädesvis interiört. Eftersom de befintliga färgtyperna inte var kända fick dessa analyseras innan färgtyp för bättringsmålningen kunde beslutas.

Tillstånd

Länsstyrelsen Västerbotten beslutade 2006-04-03 att bevilja tillstånd att förändra byggnadsminnet Finnfors gamla kraftstation (dnr 432-4790-2006). Tillståndet avsåg invändig och utvändig ommålning av skadade väggpartier i samma kulörer och likvärdiga färgtyper. Ytor som tidigare hade bättringsmålats i felaktiga kulörer skulle i enlighet med tillståndet justeras till rätt kulör.

Aktuella åtgärder

- Ommålning av skadade väggpartier i samma kulörer och likvärdiga färgtyper
- Justering av kulörer på ytor som tidigare bättringsmålats med felaktiga kulörer

Handlingar

Brev angående underhålls- och bättringsmålning på Finnfors kraftverksmuseum till Sandå måleri/David Tengman från Rune Wästerby/Skellefteå museum 2006-03-09.

Beskrivning före åtgärd

I maskinhallen var väggen vid trappan en ljusare kulör än övriga ytor. Ovanför kaminen var ytor dåligt bättringsmålade. Uppström turbinerna behövde hela väggen målas om med kulörer lika maskinhallen. Även väggarna i verkstaden behövde målas liksom några ytor utvändigt som tidigare bättrats med dåligt resultat då kulören inte överensstämde med omgivande ytor.

Bild 3. Före ommålning.

Bild 4. Före ommålning.

Utförda arbeten

Eftersom de befintliga färgtyperna inte var kända tog Sandå prover för analys innan färgtyp för bättringsmålning valdes. Vid en arkivstudie uppdagades senare att väggarna

1983, i samband med byggnadsminnesförklaringen, målades med kalkfärg av fabrikatet Serponit kulturfärg. På turbinkammarens uppströmsvägg liksom vid trappan i maskinhallen hade polymerfärgen Muresco, innehållande akrylharts, använts.

För ommålningen 2006 beslutades att ytor som tidigare målats med Muresco eller bedömdes vara oljeskadade skulle målas med Flüggers emulsionsfärg för puts medan övriga väggytor som tidigare målats med kalkfärg även fortsättningsvis skulle målas med samma färgtyp.

I april uppmålades färgprover av två ljus blå färger och en mörkt grå på spånskivor för val av slutgiltiga kulörer. För målning av uppströmsväggen kunde kulörer beslutas efter denna provmålning medan nya prover fick målas upp för väggen vid trappan och för transformatorverkstadens övre del. Tre nya prover för den ljus blå färgen i maskinhallen målades upp varav ett godkändes för slutgiltig målning.

Bild 5. Efter ommålning.

Bild 6. Efter ommålning.

Tidsperiod

Mars-augusti 2006

Använda material

Kalkfärg

Flüggers emulsionsfärg för puts (väggen uppströms turbinerna)

Kulörer

Kalkfärg:

Ljus blåaktig färg på övre del av vägg i maskinhallen NCS S1010-R80B

På vägg vid trapp NCS S1015-R80B

På övre del av vägg vid turbinerna NCS S0510-R90B

Grå färg på undre del av vägg vid turbinerna NCS S4010-R90B

Grå färg NCS S4502-B

Emulsionsfärg:

Transformatorverkstadens vägg IN 284

Nedre delen av väggen har samma kulör som uppströmsväggen

Entreprenör

Sandå måleri, arbetsledare David Tengman, målare Rolf

ANTI-KVARISK MEDVERKAN OCH KONTROLL

Kontrollant/besiktningar

Antikvarisk kontroll utfördes av Rune Wästerby/Skellefteå museum. Besiktning genomfördes vid fyra tillfällen; uppstartsmöte den 6 mars, provmålning den 18 och 27 april samt slutbesiktning den 17 augusti. De invändiga bättringmålningarna godkändes medan de utvändiga bättringarna var för ljusa och skall göras om.

Kommentarer till arbetet

Vid provmålningen av det ljus blå i maskinhallen såg det prov som valdes ut en aning kulörfatigt ut (grått). Provet godkändes ändå då kontrollanten bedömde att det skulle se blåare ut på en större yta.

Vid en besiktning upptäcktes en missfärgning på väggen ovanför generatorerna. Skador i form av putsnedfall upptäcktes även vid samma tillfälle. Beslut togs då att de putsskadade ytorna skulle målas med kalkfärg som fanns kvar från förra ommålningen medan missfärgningen, som var en oljefläck, skulle sparas som ett kulturminne eftersom det skulle vara svårt att måla över den med kalkfärg. Vid slutbesiktningen visade det sig dock att målarna hade missförstått och istället gjort tvärtom och lämnat putsskadorna medan oljefläcken hade målats över.

Fotodokumentation

Fotodokumentation utfördes med digitalkamera före och efter åtgärd av Rune Wästerby/Skellefteå museum. Ca 11 foton finns arkiverade i Skellefteå museums bilddatabas.

Rapport

Rapporten är skriven av Pernilla Lindström, 2007-11-12.

2006 03 09

Sandå Måleri
S Järnvägsgatan 51 B
931 32 Skellefteå

David Tengman

UNDERHÅLLS- OCH BÄTTRINGSMÅLNING PÅ FINNFORS KRAFTVERKSMUSEUM.

Som vi tidigare talade om vid mötet på platsen så är ju valet av målningsmaterial till största delen beroende av hur ytorna tidigare varit behandlade. Jag har därför gjort en dykning i vårt arkiv och hittat handlingar från de arbeten som genomfördes 1983, d v s i samband med att stationen byggnadsminnesförklarades.

Av dessa handlingar framgår att väggarna varit kalkfärgade och att den ljusblå färgen bröts fram efter vad som tidigare funnits på väggen. Den kalkfärg som användes var Serponit kulturfärg. På turbinkammarens uppströmsvägg användes Muresco, en polymerfärg med akrylharts. (Vilket då motiverades med att vissa väggpartier där var oljeskadade och en rädsla för vattengenomsläpp.) Vid trappan i maskinsalen, där man tidigare hade bättringsmålats med oljefärg användes också Muresco, vilket förklarar nyansskillnaden där.

För de ytor som tidigare målats med Muresco eller bedöms vara oljeskadade är det museets uppfattning att Flüggers emulsionsförg för puts (enligt förslag från Sandå) kan vara ett godtagbart materialval. Hela väggytor som tidigare är målade med kalkfärg, skall även fortsättningsvis målas med kalkfärg.

Jag har också talat med Länsstyrelsen, eftersom kraftstationen är lagskyddat byggnadsminne och Länsstyrelse har tillsynsansvar, vilket bl a innebär att man skall ha skriftligt tillstånd därifrån för alla ändringar som görs. Om dessa målningsåtgärder skall kräva tillstånd har jag inte fått något tydligt besked om, men länsstyrelsen vill ha in ett papper som beskriver vilka ytor det rör sig om, vilka färgtyper och kulörer det är idag och vad som avses strykas på. Detta vill dom ha innan arbetet påbörjas.

Rune Wästerby
Byggnadsantikvarie
Skellefteå museum

Kopia till:
Stiftelsen Finnfors Kraftverksmuseum Hans Bertil Bergkvist Finnforsfallet 5, 936 92 Boliden

Länsstyrelsen
Västerbotten

2006 -04- 07

Beslut

Datum
2006-04-03

1(2)

Ärendebeteckning
432-4790-2006
Arkivbeteckning

Stiftelsen Finnfors
kraftverksmuseum
Skellefteå Kraft
931 80 SKELLEFTEÅ

Tillstånd att förändra byggnadsminnet Finnfors gamla kraftstation, fastighe-
ten Granfors 1:8, Skellefteå socken och kommun, Västerbottens län

BESLUT

Länsstyrelsen lämnar härmed tillstånd enligt 3 kap 14§ lagen (1988:950) om kulturminnen att, *med beaktande av nedanstående villkor*, ändra rubricerad byggnad.

VILLKOR

- Tillståndet avser invändig och utvändig ommålning av de ytor som ni har markerat på de två ritningar som följer med er ansökan.
- Arbetet skall utföras med antikvarisk kontroll från Skellefteå museum (tfn 0910/73 55 18) som på nytt skall kontaktas innan arbetet påbörjas. Den antikvariska kontrollanten skall följa och dokumentera arbetet, samt inom sex månader efter avslutat arbete sammanställa en rapport som tillställs Länsstyrelsen (2 ex), Riksantikvarieämbetet, Västerbottens museum och Stiftelsen Finnfors Kraftverksmuseum (1 ex vardera).
- Hela väggytor som tidigare är målade med kalkfärg skall målas med kalkfärg. De ytor som tidigare har målats med Muresco eller bedöms vara oljeskadade får målas med Flüggens emulsionsfärg för puts.
- Kulörer skall uppstrykas på provytor för slutgiltigt godkännande av den antikvariska kontrollanten.
- Ni skall kalla entreprenörer och hantverkare till ett möte med den antikvariska kontrollanten för genomgång av åtgärderna i god tid innan arbetena påbörjas.
- Ändringar gentemot inlämnade handlingar eller lämnade uppgifter får endast göras efter godkännande av den antikvariska kontrollanten.
- Den antikvariska kontrollanten skall fortlöpande hållas informerad och tillkallas om något inträffar som kan påverka detta beslut.

- Den antikvariska kontrollanten äger rätt att stoppa pågående arbete om så anses befogat.
- Ni skall efter arbetets slutförande kalla den antikvariska kontrollanten till slutbesiktning.

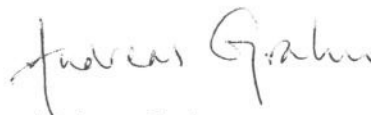
MOTIVERING

Åtgärderna avser ommålning av skadade väggpartier i samma kulörer och likvärdiga färgtyper. Ytor som tidigare har bättringsmålats i felaktiga kulörer kommer att justeras till rätt kulör. Åtgärderna inverkar inte negativt på byggnadens kulturhistoriska värde och har tillstyrkts av Skellefteå museum.

Beslutet gäller i fem år från beslutsdatum.

Bo Sundin
Länsantikvarie

Andreas Grah
Antikvarie

Kopia till:

Riksantikvarieämbetet

Skellefteå museum

Skellefteå kommun, byggnadsnämnden

Sandå Måleri, David Tengman, S Järnväggsgatan 51 B, 931 32 Skellefteå

Västerbottens museum

Länsstyrelsen/kulturmiljö

FINNFORS KRAFTVERKSMUSEUM

Möte med anledning av planerad bättringsmålning

2006 03 06

Närvarande: Hans Bertil Bergkvist Museistiftelsen
Rönnevall Skellefteå Kraft
Tengman Sandå måleri

Inför kraftverkets 100-års jubileum planeras målningsbättring av diverse ytor företrädesvis interiört. I maskinhallen väggen vid trappen som har en ljusare kulör än övriga ytor samt övermålning av dåligt bättrade ytor ovanför kaminen. Hela väggen uppström turbinerna behöver målas om med kulörer samma som i maskinhallen. Även väggar i verkstaden skall målas, liksom några ytor utvändigt som tidigare bättrats med dåligt resultat, (kulören stämmer inte med den omgivande väggen).

Befintliga färgtyper ej kända, måste analyseras innan färgtyp för bättringarna väljs. Sandå tar prover för analys och kommunicerar med Skellefteå museum.

Kulör för den grå färgen ungefär NCS 4502-B

Den ljusa blåaktiga färgen på väggens övre del ungefär NCS 1010-R90B

2006-04-18

Närvarande: David Tengman
Jag

Träff på plats för att granska och besluta om uppmålade färgprover.
David hade målat upp två ljus blå färger och en mörkt grå på spånskivebitar.

För målningen på uppströmsväggen vid turbinerna bestämde vi att den skulle målas med Flügger emulsionsfärg för puts.

undre delen av väggen: NCS 4010-R90B,

övre delen av väggen: NCS 0510-R90B.

Vid trappen stämde inte något av färgproven med de anslutande kulörerna på väggen från den senaste kalkavfärgningen, som var mera kulört och mera röd. Vi bestämde att en ny provyta skulle tas fram i NCS 1015-R80B.

För transformatorverkstaden bestämdes att nedre delen skulle ha samma kulör som uppströmsväggen, men att en ny provyta skulle målas upp för det ljusa, som inte verkar ha blått pigment i sig utan vara tämligen vitt eller ljus grått.

2006 04 27

Närvarande: målare Rolf ??? och ????

Uppströmsväggen målad och såg bra ut.

Transverkstaden upp målad vägg mot maskinhall med en Flügger oljeemulsionsfärg för puts frambruten i en kulör som heter IN 284. Kulören såg bra ut helt enligt underlaget.

Det ljus blå i maskinhallen hade nu målats upp i en provyta med NCS 1015-R80B. Den ser för blå ut. En annan yta i NCS 0515-R80B. Hyfsad men ser för ljus ut, för ljus blå. En tredje yta är uppmålad i kulör NCS1010-R80B. Ser bra ut, kanske en aning för kulörfattig (grå) men jag bedömer att den kommer att se blåare ut på en större yta och godkänner provet.

2006 08 17 SLUTBESIKTNING

Närvarande: David Tengman Sandå måleri.

Rönnevall Skellefteå kraft

Jag

Tranformatorverkstaden: O K enl. ovan

Emulsionsfärgen på uppströmsväggen: O K

Emulsionsfärgen vid trappen och väggen mot söder: O K

Tre väggbitar ovanför generatorerna hade skador eller missfärgningar. Två med vittrad och lossnad putsyta en med miossfärgning av olja. De putsskadade ytorna skulle målas med kalkfärg som finns kvar sparad från förra målningen. Oljefläcken skulle lämnas som ett kulturminne, mest för att det skulle vara svårt att måla över den med kalkfärg. Nu hade måleriet blandat ihop väggytorna och målat över oljefläcken medan en av putsskadorna lämnats. Jag påtalade misstaget och sade att jag inte tar ansvar för detta. ”Det är inte jag som sagt att putsskadan skall lämnas.”

De utvändiga bättringarna gjorda med kalkfärg är inte för ljusa. Skall göras om.

Skellefteå museum
Nordana
Box 146
931 22 Skellefteå
Tel. 0910-73 55 10